

Petényi Katalin laudációja
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Barátaim!

Petényi Katalint, Balázs Béla díjas, Cinema per la pace életművel kitüntetett, Érdemes művészt, a Magyar Művészeti Akadémia újonnan felvett levelező tagját laudálom. Mit is jelent a laudáció?

Az ünnepeltet köszöntő és érdemeit méltató beszéd, kitüntetés átadásakor, ill. beiktatáskor. Az Magyar Művészeti Akadémia tagjai közé történő felvétel bizonyos értelemben beiktatás, ünnepi aktus, ahol a felvételt nyertet már nem bírálják, hanem elfogadva beiktatják, besorolják.

Kedves Hallgatóim!

Egy ezeréves hazai szerzetesközösség tagja vagyok. Atyáim az alábbi gyakorlati bölcsességre oktattak: *„Fiam, aztán ha olyan helyre kerülsz, ahol szólnod kell, akkor először mondd el hallgatóidnak, hogyan is kerültél te oda.”*

Kedves Barátaim!

Petényi Katalint, újonnan felvett tagtársukat a magyar bencés közösség élő kincstárából kaptam ajándékba. Élettörténete, és ami azzal egy, művészi pályája, számomra ott kezdődött, hogy a pannonhalmi olasz gimnázium három kiváló diákját, Gyöngyössy Imrét, Tóth Bálintot és Mihályi Gézát 1951-ben bölcsészhallgatóként *„a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való aktív részvétel bűntette”* miatt letartóztatták, elítélték, majd börtönbe vetették. Mindhármukat személyesen is ismerhettem, stigmatizált életüket halálukig nyomon követhettem. Mindhárman Békés Gellért rendtársam szeretett és kiváló diákjai voltak.

Petényi Katalin és Gyöngyössy Imre eszményi szerelme, szép és küzdelmes házassága teremtette meg azt a lelki-szellemi-művészi légkört, akár a közös, akár az egyéni életművet tekintjük, amelyből számos és sokakat gazdagító filmalkotás született, amelyeket elismerhetünk, megcsodálhatunk, és egyiküknek még meg is köszönhetünk, hiszen a laudált személy itt van közöttünk.

Ha Petényi Katalin életívét és életművét elemzem, a kétszer-kettő egyszerűségével és józanságával azt mondhatom: élete, tevékenysége, elmélyülő és gazdagodó életműve, az elmúló fájdalmas évtizedek, a tágabb és szűkebb európai-, és magyar történelmünknek hűséges, érzékeny képe, és kihívásaira adott igaz emberi és a művészet eszköztárával elmondott minőségi válasza.

Eddigi életívét – szívem szerint – három részre osztanám:

a./ A családjában eltöltött gyermekévek, majd a fiatal értelmiségi ígéretes életszakasza: a művészettörténet és zene vonzásában.

b./ Házassága Gyöngyössy Imrével, akinek eszme-, alkotó-, és küzdőtársa lesz.

c./ A férje halála utáni évtizedek napjainkig, melyet az alkotó hűség jellemez férje szellemi hagyományához és hagyatékához, valamint a múlt tisztázása, a remény ébrentartása. Ebben támasza, munkatársa Kabay Barna.

Megnyilatkozásaiból ugyancsak olvasható, hogy egy gazdag, minden tekintetben boldog, hívő és értelmiségi családban miként nyílik meg személyisége, lelkülete a zene, a művészetek, a művészettörténet, általában a művészi szép világra, amely világban boldog, otthon van, majd képzettsége révén tevékeny, alkotó módon részt is vesz. A fiatal Petényi Katalin hivatását és örömét találja a művészi alkotások elemzésében, kiállítások szervezésében, elmélyedésben a művészettörténetben.

Az élet azonban mást hoz. Férjének a diktatúrában elszenvedett mellőzése és küzdelmei sodorják a filmművészet felé, ahol eszme- és munkatársa lesz férjének. Gyöngyössy Imre politikai tehertétele és a világgal, az ellenséges környezettel folytatott küzdelme összekovácsolja sorsukat, ettől kezdve már szellemileg is "egy test és egy lélek". A lelkében munkáló értékrend a mindennapok kemény kihívásai közepette egyéniséggé, alkotó személyiséggé, küzdő, áldozatot vállaló társsá érlelték a törékeny fiatal Katalint. Ebben a küzdelemben itthon is és külföldön, a nagyvilágban is, férjével, majd később munka-, és eszmetársukkal Kabay Barnával azok „hangja” lesznek, akiknek elnyomásban, száműzetésben, igazságtalanságban, szenvedésben van részük, de nincs módjuk azon változtatni, vagy nem tudnak magukért kiállni, cselekedni, akiről a világ elfeledkezett. Ezt a „prófétai küldetést” az egyre finomodó filmművészet eszközeivel juttatják kifejezésre oly módon, hogy a műveikben jelenlévő igazság, időnként késéssel, de legyőzi az ellenkezést, gáncsoskodást. A politikai környezet kettős mércével mér mind férjének, mind neki, a munkatársnak. Miközben férje filmjeit Magyarország határain túl fesztiválokon vetítették, elismeréssel írtak róluk, itthon megpróbálták ellehetetleníteni: külföldi meghívásait nem továbbították, akadályozták, sőt támadták.

Bár Petényi Katalin művészetét törekszünk méltatni, arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy ez a törékeny és művészi talentumokkal megáldott asszony férje oldalán hűséges feleség, munka- és harcostárs, és két gyermeküknek szerető, gondos édesanyja mostanáig. Bence fiuk filmrendezőként folytatja a szüleitől kapott örökséget.

Petényi Katalin szellemiekre, lelkiekre figyelő fogékonysága, a megpróbáltatásokra adott válaszai együttérző, mindig finom női- és anyai mélységű válaszok lettek alkotásaiban, akár önálló, akár közös munkák voltak. A küzdelmes, fájdalmas emberi sorsokat bemutató filmek a remény követői lettek. A tiszta emberség, a szabadságvágy, az emberi méltóság, a hit és a szeretet megszólítja nézőt.

Kő András újságíró kérdésére: *Az ön számára milyen emberi fogalmak a legfontosabbak?* Petényi Katalin válasza, tanúságtétele ez:

„A szeretet... a hit... nem csak Istenben, hanem az emberben is; az ember tisztelete... a szkepticizmussal szemben a pozitív értékeket felmutató remény. A holnapok reménye”.

Petényi Katalin munkássága az elmúlt évtizedekben ugyancsak küzdelem volt: sorsa özvegyen, majd Kabay Barna munkatársával a továbbiakban is sajátos magyar művészsors, sok küzdelemmel, de örömmel is. A magyar és az európai történelem embertelen korszakának tanúságtevőiként, mély igazságérzettel és lankadatlan felelősséggel dolgoztak. Ez jutott kifejezésre a *Hitvallók és ügynökök* és a készülő *Pannonhalmi szamizdat* című dokumentumfilmjükben, amelynek magam is munkatársa lehettem. A dokumentumfilmek a múlt tisztázását, a remény ébresztését és a saját múlthoz hűséget szolgálják.

Kedves Barátaim!

Örülök, hogy életemnek vannak olyan percei, amikor kedvemre való történik környezetemben. Ilyen ez a mostani óra is. Olyan embertársamat emelik fel mécsesként, olyan emberre irányul figyelmünk, aki olyan tiszta ember, olyan értékeket képvisel, amiért érdemes élni és harcolni, sőt szenvedni is. Olyan Ember, aki hisz abban, hogy világunk minden kegyetlensége, sötétsége, a sok szenvedés ellenére is megváltható.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!